

KOCSIS LILLA

Máshogy

GAZDA ALBERT: LENINGRÁD

„Az életnek mindig van soundtrackje, ha nincs, az baj.”

Gazda Albert első regénye, a *Leningrád* üdítően olvasmányos stílusban állít emléket a 80-as években, Kárpátalján megélt gyerekkornak. A kötet hátoldalán, az ajánlóban megfogalmazott útra kelés egyszerre egy felnőtt életét kezdő fiatalember és egy közösség boldogulásának metaforája, ahol az utazás, az úti cél megfogalmazása a hétköznapiakat meghaladó erőfeszítés. A közösséghez való tartozás és az attól való különbözőség együttes igénye adja azt a humorosan elfogult hangot, amely a kötet főszereplőjének sajátja – a humor, a zene, az olvasmányok segítenek megtalálni azt a görbe tükröt, amely retro-nosztalgia nélkül képes felidézni a trapéznadrággal, lemezjátszóval és kerti budival leírható korszakot. Ez a görbe tükör pedig alkalmat ad az olvasónak, hogy eltöprengjen a történelemírás viszonylagosságán, hiszen ahogy a *Leningrád* állítja: „Gondolom, az alsóvégen is ez a helyzet, ott sem történhetnek másképpen a dolgok, ugyanabban a világban élünk.” A kötet tanulsága mégis az, hogy máshogy is lehet élni ugyanazt a világot.

Cser Könyvkiadó
Budapest, 2021
314 oldal, 3995 Ft

tiszatáj

A *Leningrád* illeszkedik azon regények sorába, amelyben a gyerekszereplők nézőpontjából ismerhetjük meg a történelem egy-egy magasztosnak egyáltalán nem nevezhető szakaszát. Ezek a gyerek-történetek a legkevésbé sem nosztalgikusak, nosztalgiát legfeljebb a gyerekkor iránt érezhetünk, de nem az azt meghatározó körülmények, az azóta leleplezett, álságos világ iránt. A gyerekek szemszögéből látó regényeknek éppen ez az antinosztalgia adja meg a groteszkkal határos sajátos hangjukat, ahol a rettenet a mindennapok része. Ahol mindenkinek járt a nagypapa a Gulágon, és ahol sorba kell állni a kenyérért, amit majd a malacok esznek meg, olyan fekete.

A *Leningrádra* azonban nem igaz, hogy minden csak úgy lehet, ahogyan van. A 80-as évekbeli Kárpátalja nem a gyerekkori boldogság mára elveszett helyszíne. Gyerekként is nyilvánvaló, hogy vannak a világnak más tájékai, Técsónél ígérteesebbek, ahová ér-

demes elvágyódni. Magyarország a legcsodálatosabb ígéret földje, ahol tele vannak a boltok, és kedvesek az eladók. Leningrád a világváros. Ungvár a felnőtség, a vágyott egyetem. Técső pedig lakosaival a történelmi korszakok között rekedt, most épp a Szovjetunió részeként nem tartozik sehova, a föld legnagyobb országához, a népek csodás olvasztótégléjéhez legkevésbé. A magyar nyelv, a magyar iskola, a zene és a könyvek sokkal inkább kötik az ittenieket a Nyugathoz, mint a szovjet sör és cigaretta az országukhoz. A román határ közelsége, az ablakból látható hegyek is többet jelentenek a festői panorámánál, a határok nem akadályozzák a gondolatot, a lélek határtalanságát.

A határhelyzet térben, időben és még a nyelvben is definiálja a técsieket, akik a hivatalos időszámítás helyett a magyar adón fogható híradóhoz igazítják az órájukat. Técsőn a csehek, aztán a magyarok ideje a nagyszülők kora, élő emlékezet, ahogy a szovjet világ meglepedése és brutalitása is. A főszereplő, Gazda Albert ebben a történelmek, határok és idők között rekedt vidéken nő fel, Kelet és Nyugat között, ahol a Szovjetunió és Magyarország egyaránt messze van, ahol a kisváros gyerekei a legkevésbé sem szovjetellenesek, csak éppen jobban szeretik az amerikai mozeit. Az átmenetiség, a világok közötti létezés azonban egy megkövesedett pillanat, hanem életforma, amelyhez minden generáció alkalmazkodott, és amely megadja a lehetőséget a cinkos kikacsintásra. Lenin tézisei mellett megférnek a magyar rockzenekarok szövegei, a komszomolba a felvételi épp csak szolgálja a látszatot, és az iskolai vizsgák is jelképesek. A regény szereplői benne vannak ebben a játékban, látszólag elfogadják a szabályokat, és úgy csinálnak, mintha. Mintha az orosz nyelv ismerete lenne a záloga a boldogulásnak, mintha az úttörőnyakkendő kényelmes lenne, mintha az iskolai egyenruháról szóló szabály érvényben lenne – és ez a cinkosság évtizedekig képes összetartani közösségeket.

„Különben, mondtam, jövő egyáltalán nem létezik. Múlt sincs. Múlt csak volt.” A jelen marad tehát az egyetlen kapaszkodó, nem érdemes tervezni, emlékezni, és mintha ezt az elvet vallaná Albert teljes környezete. A jelen megélése látszólag nem esik nehezükre, nem hisznek abban, hogy a világ körülöttük megváltozhat. Csak az idős bácsi várja haláláig minden este az angol repülőket. Albert azonban tervez, hiába nincs jövő, várja azt, álmai és céljai vannak. Azok pedig elviszik Técsőről, el Kárpátaljáról. A sok utazás, kirándulás segít nyilván tartani a hidakat és utakat, és megfelelő táptalajt enged az álmodozáshoz. Van tehát jövő, csak nem Técsőn.

A nyelvek közötti élő kapcsolat jelei elgondolkodtatják Albertet, aki kajánul mosolyogja meg a büszke rokonságot, aki szerint „Szebben beszéltünk a magyarországi magyarnál is, ahol ahány tájék, annyi szójárás, és furcsa mind. Lehet, hogy nálunk nincs szójárás, de ezt azért nehéz lenne bizonyítani, gondoltam.” A magyar-orosz-ukrán szavak elegye és a nyelvjárási szókincs olyan nyelvet állít elő, amely jól tükrözi a kárpátaljai életet: térben és időben függetlenül és mégis ezer szállal kapaszkodva a körülvevő világ sajátosságaiba.

Csakhogy már a gyerek Albert is tudja, hogy lehet ez az élet máshogy is. Hogy a világ máshogy is működhet. Hogy nem muszáj belesimulni a környezetbe. Ha nincs otthon könyv, át lehet nézni az ismerősök polcait, és vadászni a kedvencekre. Hogy Lenin nagy író, de Rejtő könyveit kell keresni, hogy a szovjet himnusz mellett a Piramis és az Omega számait is meg lehet tanulni. Ez a gyerek teremt magának egy második életet, ami messzire van a técsői hétköznapoktól. Olvas, nemcsak könyveket, hanem magyar újságokat (egy nap késéssel), zenei és filmes magazinokat, moziba jár,

lemezeket hallgat. Nem érti a matematikát, de helyette érti József Attilát, a dalszövegeket, Rejtő poénjait. Dalszövegekben, versrészletekben beszél, ezekben él. „A szabadság ott van, ahol akarom” – szól egyik belső monológjában, hiszen a szabadságot ő teremti azokból a szabadság-cserepekből, amelyekhez hozzájut: „...az élet jó, de a világ nem, meg hogy részben felelek önmagamért.” Albert maga is átmeneti helyzetben van, a gyerekkorból kilépve, várva és tervezve a felnőttkort egyszerre önállóan és a szülőktől függve kell boldogulnia, célokat találnia.

A *Leningrád* lehetne a regényben emlegetett *Rocklexikon* különszáma, ahol az egyes fejezetek zenei aláfestést kapnak, hiszen ahogy az utolsó rész címe ígéri: „Ennek a könyvnek soundtrackje is van.” Mire eljutunk eddig az előzékenyen összeállított spotify listáig, már tudjuk, hogy nemcsak a könyvnek, de az életnek is van soundtrackje benne balladákkal, banálisan üres dalokkal, világlágerekkel és klasszikusokkal.

A gyerek, majd kamasz szereplő hangja egyszerre naiv és bölcs, szerencsére minden modorosság nélkül. Nem giccsesen rácsodálkozó vagy torzítva mulattató az összefüggések láttatása, hanem természetesen logikus, szinte dokumentum pontosságú. Önéletrajz, memoár és korkép egy már letűnt világról, ifjúsági regény az élet nagy fordulataival (kocsmái verekedés, kórházi kezelés) és fejlődésregény, ahol a főhős nagy utat jár be a felnőtté válás elöestéjéig. Lehet töprengeni a műfajokon, megkísérelni definiálni a *Leningrádot*, az akkor is egy élvezhető, emlékekkel teli regény marad jól felvillantott karakterekkel, lényeglátó epizódokkal és olyan világgéppel, amelyen átsejlik a 80-as évek ma már olykor mosolyt fakasztó dekadenciája. A *Leningrád* kisebb mozaikokból összeálló gyerek-kamasz-fiatal története keserédes, ám mindenképpen reményteli szakítás azokkal a történetekkel, amelyek „...nemzedékek óta meg vannak írva.”

